

## УСТАНОВЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ МЕРЕ БЕЗБЕДНОСТИ – ОБАВЕЗНО ПСИХИЈАТРИЈСКО ЛЕЧЕЊЕ И ЧУВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНОЈ УСТАНОВИ<sup>a</sup>

Дарко Димовски<sup>1</sup>, Миомира Костић<sup>1</sup>, Иван Милић<sup>2</sup>

<sup>1</sup>Универзитет у Нишу, Правни факултет, Ниш, Србија

<sup>2</sup>Универзитет у Новом Саду, Правни факултет, Нови Сад, Србија

\*darko.dimovski@yahoo.com

### Апстракт

Једна од врста кривичне санкције која се може изрећи у кривичном поступку јесте и мера безбедности *обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи*, која је уједно и једина кривична санкција неодређеног трајања. Након изречене ове мере, следи и поступак њеног извршења. Извршење кривичних санкција уређује се Законом о извршењу кривичних санкција, који је у погледу ове мере остао недоречен. Аутори у раду покушавају да дођу до одговора на питање које изгледа једноставно, али је у ствари врло компликовано, конкретно: Где се извршава ова мера безбедности?

**Кључне речи:** мера безбедности, психијатријско лечење, болница, права, обавезе.

## INSTITUTIONS FOR THE EXECUTION OF THE SECURITY MEASURE – COMPULSORY PSYCHIATRIC TREATMENT AND CONFINEMENT IN A MEDICAL INSTITUTION

### Abstract

Compulsory psychiatric treatment and confinement in a medical institution is one of the security measures that may be ordered for the offender in the criminal procedure and it is also the only criminal sanction of indefinite length. After the sentence is pronounced the execution of the measure follows. The execution of criminal sanctions is regulated by the Law on Execution of Criminal Sanctions, which remains vague in regard to this measure. The authors of this work attempt to find an answer to the seemingly simple but in fact very complicated question: where is this measure to be executed?

**Key words:** security measure, psychiatric treatment, hospital, rights, obligations.

<sup>a</sup> Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179046 Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије, као и у оквиру пројекта *Теоријски и практични проблеми у стварању и примени права* (ЕУ и Србија).

### УВОД

Један број лица која врше кривична дела није у стању да схвати значај свога дела или није у могућности да управља својим поступцима. Реч је о лицима која су у кривичноправном смислу неурачунљива. Кривични законик Републике Србије (Кривични законик, 2005) у систему кривичних санкција прописује и меру безбедности *обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи*.

На основу члана 81, став 1 Кривичног законика, прописано је да ће се учиниоцу који је кривично дело учинио у стању битно смањене урачунљивости изрећи обавезно психијатријско лечење и чување у одговарајућој здравственој установи ако се, с обзиром на учињено кривично дело и стање душевне поремећености, утврди да постоји озбиљна опасност да учинилац изврши теже кривично дело и да је ради отклањања ове опасности потребно његово лечење у таквој установи.

Ако су испуњени ови услови, сходно члану 81, став 2, суд ће изрећи обавезно лечење и чување у здравственој установи учиниоцу који је у стању неурачунљивости учинио противправно дело у закону предвиђено као кривично дело. У вези са извршењем ове мере, на основу одредаба кривичног законодавства, можемо доћи само до једног закључка, а то је да се ова мера извршава у „одговарајућој здравственој установи”. Из одредаба Кривичног законика ништа више не можемо сазнати у односу на извршење ове мере, а посебно не која је то установа.

#### *ЗАКОНСКЕ И ПОДЗАКОНСКЕ ОДРЕДБЕ О ИЗВРШЕЊУ МЕРЕ БЕЗБЕДНОСТИ ОБАВЕЗНО ПСИХИЈАТРИЈСКО ЛЕЧЕЊЕ И ЧУВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНОЈ УСТАНОВИ*

Закон о извршењу кривичних санкција (у даљем тексту ЗИКС), као основни закон који уређује област извршења кривичних санкција, садржи и одређене норме које се тичу извршења ове мере (Закон о извршењу кривичних санкција, 2014). Упућивање лица на извршење мере обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, сходно члану 195, став 1, врши надлежни суд који је изрекао меру у првом степену. Мера се извршава, како је то прописано у члану 195, став 2, у Специјалној затворској болници (у даљем тексту СЗБ), а изузетно у другој здравственој установи. Из овакве одредбе није тешко доћи до закључка да лице којем је изречена ова мера може да се упути на извршење или у СЗБ или изузетно у другу здравствену установу. Међутим, ЗИКС-ом се ближе не одређује која је то установа.

У члану 195, став 4 предвиђено је да суд може у току трајања мере да на предлог СЗБ-а, односно друге здравствене установе у ко-

јој се мера извршава, а по претходно прибављеном мишљењу судије за извршење, одлучити да се лице према којем се мера извршава премести из једне у другу здравствену установу. Могуће је да се осуђе-ни упуту у СЗБ, али да се након неког одређеног времена премести у неку другу здравствену установу, или обрнуто, да се из друге здравствене установе премести у СЗБ. Одлуку о томе може да донесе само суд. Међутим, ЗИКС-ом се ближе не одређује од чега зависи да ли ће се ова мера извршавати у СЗБ или другој здравственој установи. Видимо да се не прописују никакви критеријуми од којих би зависило где се извршава ова мера, као ни критеријуми на којима се заснива одлука о премештају.

Нови Закон о прекршајима (у даљем тексту ЗП), који је почео да се примењује од 1. марта 2014. године, прописује и заштитну меру *обавезно психијатријско лечење* (Закон о прекршајима, 2014). Тако се чланом 60 ЗП-а прописује да учиниоцу<sup>1</sup> прекршаја који је у стању неурачунљивости учинио прекршај суд обавезно изриче психијатријско лечење ако утврди да постоји озбиљна опасност да учинилац понови прекршај, а ради отклањања опасности потребно је његово психијатријско лечење.

Ова заштитна мера спроводи се на слободи и траје док постоји потреба лечења, али не дуже од једне године. Међутим, ради успешнијег лечења може се одредити да се повремено лечење спроведе у здравственој установи, с тим да непрекидно лечење у установи не може трајати дуже од 15 дана, а може бити предузето највише два пута у току године. Осим тога, у случају да се лице не подвргне лечењу на слободи или га самовољно напусти, суд може одредити да се заштитна мера спроведе у здравственој установи. С тим у вези, поставља се питање где се извршава ова заштитна мера.

Одговор на ово питање исти је као и када је реч о мери безбедности која се изриче у кривичном поступку. ЗИКС у члану 233 прописује да се одредбе овог закона, којим се уређује извршење мера безбедности изречених за кривично дело, сходно примењују и на извршење заштитних мера изречених за прекршај ако посебним законом није другачије одређено. Дакле, сада долазимо до ситуације да лице којем је у прекршајном поступку изречена ова мера можемо сместити у СЗБ или неку здравствену установу, што је недопустиво. Да ли то значи да оно лице које је учинило најблажи прекршај можемо сместити заједно са оним лицем које је учинило убиство? Сматрамо да ипак она лица која су учинила прекршаје морају посебно

---

<sup>1</sup> Закон о прекршајима прописује да је реч о неурачунљивом учиниоцу (...), а заправо реч је о неурачунљивом лицу које је учинило дело који је законом или другим прописом предвиђен као прекршај (Милић, 2015, стр. 239–251).

издржавати ову меру, одвојено од оних лица којима је у кривичном поступку изречена мера безбедности.

Поред ЗИКС-а, постоје и подзаконски акти којима се регулишу одређене области везане за извршење заводских кривичних санкција, па сходно томе и одређених мера безбедности. Наиме, у Републици Србији је на снази Уредба о оснивању завода за извршење кривичних санкција у Републици Србији, којом се оснивају заводи за извршење кривичних санкција (Уредба о оснивању завода за извршење кривичних санкција у Републици Србији, 2006). Оно што је за наш предмет интересовања значајно јесте да видимо које су то установе овом уредбом основане за извршење мере обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. Видели смо да до сада, како из одредаба Кривичног законика тако и из одредаба Закона о извршењу кривичних санкција, да не знамо које су то друге здравствене установе, осим СЗБ-а, у којима се извршава ова мера безбедности. Овом уредбом прописано је у члану 7 само да се оснива Специјална затворска болница у Београду у којој се извршава ова мера, која је затвореног типа. Другим речима, овом уредбом основана је само СЗБ за извршење наведене мере и осим ње ниједна друга здравствена установа.<sup>2</sup> Стога се оправдано поставља питање које су то друге установе у којима је могуће извршити меру безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи.

Уједно, Република Србија је донела ближе прописе којима се уређује упућивање појединих осуђених лица на издржавање казне затвора, као и на извршење мере безбедности *обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи*. Ближи пропис отелотворује се у Правилнику о упућивању осуђених, прекршајно кажњених и притворених лица у заводе за извршење кривичних санкција (Правилник о упућивању осуђених, прекршајно кажњених и притворених лица у заводе за извршење кривичних санкција, 2015). Доношење овог правилника морамо оценити као позитивно решење из разлога нужности постојања једног прописа којима ће се конкретније, у односу на Закон, уредити у којој установи се упућују осуђена лица. Осим тога, овим правилником се уређује и упућивање лица у Специјалну затворску болницу. У СЗБ у Београду упућују се лица оба пола којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, а која имају пребивалиште, односно боравиште на територији виших судова у Републици Србији, како је то прописано у члану 29, став 2, тачка 1 Пра-

---

<sup>2</sup> Интересантно је навести да је по раније важећој уредби био основан Психијатријски завод у Београду, Падинској Скели. Видети члан 8 Уредбе о оснивању завода за извршење заводских санкција у Републици Србији, *Сл. гласник РС*, бр. 17/98 и 18/98 – испр.

вилника, упућују се у СЗБ, дакле, овај правилник чак и не помиње другу установу. Према томе, Правилник даје одговор на питање која је то друга установа у којој може да се извршава ова мера – а то је само СЗБ.

Још један акт који би могао да да одговор на наше питање са почетка рада јесте и Уредба о плану мреже здравствених установа (Уредба о плану мреже здравствених установа, 2006).<sup>3</sup> Нама се чини да члан 27 ове уредбе донекле може да да одговор на питање да ли постоје и неке друге установе у којима се извршава ова мера. Тако је овим чланом прописано да се за болничко лечење оболелих од психијатријских болести користи до 3250 болничких постеља у специјалним болницама у Новом Кнежевцу, Вршцу, Ковину, Горњој Топоници, као и у делу Клинике за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић” у Београду.

У оквиру болничких постеља из става 1 овог члана, до 1500 постеља користиће се за збрињавање и лечење психотичних поремећаја у акутној фази, болести зависности, за *форензичку психијатрију*, психогеријатрију и психосоцијалну рехабилитацију, а до 1750 постеља за хоспитализацију пацијената оболелих од хроничних психијатријских болести (Ђоровић, 2015, стр. 209). Дакле, на основу ове уредбе може се закључити да се у поменутим установама збрињавају и лече особе које спадају у надлежност „форензичке психијатрије”. Да ли то значи да се у тим установама извршава и мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи? Сматрамо да је овом уредбом било нужно прецизније уредити ово питање, те јасно прецизирати да ли се у овим установама извршава или се не извршава мера безбедности.

#### УСТАНОВЕ ЗА „ФОРЕНЗИЧКУ ПСИХИЈАТРИЈУ”

Једна од установа у којој се извршава мера безбедности јесте и Специјална болница за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић”, која се налази у Вршцу. У овој специјалној болници постоји неколико одељења у којима се извршавају мере безбедности које су изречене од стране суда. Тако је Одељење „Л” затворено женско социопсихијатријско одељење у оквиру кога се организује пријем болесница ради форензичко-психијатријског испитивања, обраде и спровођења мера безбедности обавезног психијатријског лечења. Води се одговарајућа судско-медицинска документација, као и еви-

<sup>3</sup> Уредба је донета на основу члана 47 Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 – др. закон и 93/14) и члана 42, став 1 Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС и 44/14).

денција – протокол о присилно хоспитализованим пацијентима сходно Закону о заштити лица са менталним сметњама и Законом о правима пацијената.

Одељење „Л” састоји се из два одсека: Одсек „Л1” – акутно женско одељење и Одсек „Л2” – женско судско одељење. Одсек „Л2” је одсек који прима болеснице ради форензичко-психијатријског испитивања, обраде, те спровођења мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи. На одељењу се спроводи медикаментозна терапија, површне методе психотерапије, радно окупациона и рехабилитациона терапија, индивидуална или групна. Води се одговарајућа судско-медицинска документација, евиденција – протокол о присилно хоспитализованим пацијентима сходно закону, као и периодично извештавање суда који је донео решење о мери безбедности, о здравственом стању пацијента. За сваког пацијента на оба одсека се прави индивидуални план лечења, а у третман пацијената укључени су лекар специјалиста, доктор медицине, медицинске сестре-техничари, психолог, социјални радник, радни терапеут, фискултурни педагог.

Одељење „З” је затворено одељење мешовитог типа где се лече пацијенти зависни од различитих облика психоактивних супстанци (дрога) и пацијенти са мерама обавезног лечења изречених од стране суда у установи затвореног типа. Одсек затвореног типа у оквиру мера обавезног лечења – форензичка психијатрија. На Одсеку затвореног типа у оквиру мера обавезног лечења – форензичка психијатрија лече се пацијенти којима је изречена мера обавезног лечења и чувања у здравственој установи од стране суда, а зависници су од дрога.<sup>4</sup>

Још једна установа у којој постоје услови за извршење мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи јесте и Специјална болница за психијатријске болести „Горња Топоница” у Нишу. Наиме, према Статуту<sup>5</sup> ове специјалне болнице, у оквиру делатности и унутрашње организације прописано је у члану 14, став 3, тачка 14 и да се у оквиру своје делатности, Болница нарочито, између осталог спроводе мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи и мере безбедности обавезног лечења на слободи. С тим у вези, у овој болници, сходно члану 16, постоји и Служба форензичке психијатрије, и то: 1. Форензичко мушко одељење и 2. Форензичко женско одељење.

<sup>4</sup> Retrieved 11, November 2015, from [http://www.spbvrsac.org.rs/index.php?option=com\\_content&view=article&id=208&Itemid=65](http://www.spbvrsac.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=208&Itemid=65)

<sup>5</sup> Статут Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница”, Ниш (пречишћен текст), Број: 02-5946/1 – 8. 8. 2013. године. Retrieved 30, November 2015, from <http://www.spbtoponica.rs/>

У вези са мером безбедности значајна нам је још једна одредба из Правилника о кућном реду и организацији рада Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница” у Нишу,<sup>6</sup> посебно у делу који се тиче пријема пацијената. Наиме, члан 7 овог правилника прописује да се пријем у Службу форензичке психијатрије на основу решења суда о изреченим мерама безбедности обавља радним даном у преподневним сатима, уз претходни договор суда са одговорним лицем болнице кога одлуком именује директор болнице. Дакле, није спорно да у овој постоје услови за извршење мере безбедности.

Такође, у вези са установама у којима се извршава ова мера, интересантно је навести један податак из Извештаја о посети Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин”, у ком се наводи да пацијенти могу да дођу уз налог надлежног судског органа којим је изречена мера безбедности обавезног лечења и чувања у здравственој установи (Заштитник грађана, 2013, стр. 15). У погледу Специјалне болнице за психијатријске болести – Свети Врачеви у Новом Кнежевцу, нисмо успели да пронађемо званичне прописе како бисмо установили да ли се и у овој установи у пракси извршава мера безбедности психијатријског лечења. Установили смо само да у овој болници постоји одељење психијатрије III – одељење за хроничне психозе, психоорганичне поремећаје и форензичка психијатрија. Мушко одељење је капацитета 69 лежајева, од чега је 10 лежајева за пацијенте којима је изречена судска мера за обавезно лечење и чување у здравственој установи.<sup>7</sup>

На крају, у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић” постоји Одсек за реализацију медицинске мере обавезног лечења, у коме се обавља психијатријско лечење пацијената на мери безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи. Редовно се прати психичко стање пацијената, који се по налогу суда једном месечно јављају на контролу, о њиховом стању и редовности лечења на захтев пружа суду информације, обавештава суд о самоиницијативом прекиду мере од стране пацијената (Информатор о раду, 2015, стр. 9–10).

---

<sup>6</sup> Правилник о кућном реду и организацији рада Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница” у Горњој Топоници, Ниш, Број: 02-351/1 – који је донет на 28. 1. 2009. године, а објављен на огласној табли Болнице 29. 1. 2009. године. Донет на основу чл. 26 и чл. 55, став 1, тачка 3 Статута Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница” у Горњој Топоници, Ниш. Правилник је донео Управни одбор Болнице на седници одржаној 28. 1. 2009. године.

<sup>7</sup> Retrieved 1, December 2015, from <http://www.spbnoviknezevac.rs/u-nasoj-bolnici/>.

*ОД ЧЕГА ЗАВИСИ ГДЕ СЕ ИЗВРШАВА МЕРА БЕЗБЕДНОСТИ?*

Досадашњим радом сматрамо да смо дали делимичан одговор на постављено питање са почетка рада. Дакле, осим Специјалне затворске болнице, мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи може да се извршава и у другим установама. Међутим, те установе не спадају у казнене установе, односно не налазе се у пенитенцијарном систему Србије. Дакле, те установе нису основане прописима којима се оснивају установе за извршење кривичних санкција, већ прописима којима се уређује област здравствених установа.

У вези са до сада реченим, поставља се питање где се лице којим је суд изрекао ову меру безбедности упућују на извршење. Дакле, када суд донесе одлуку и изрекне ову меру, од чега зависи где ће се она извршавати? Можда се, на први поглед, ово питање не чини толико битним, па га из тог разлога законодаванац није ни уредио, али по нашем мишљењу, ово је и те како важно питање. Конкретно, ако је суд у Врању изрекао ову меру – где се то лице шаље на извршење мере? Одговор се не зна. С тим у вези, прописима којима се уређује извршење ове мере било је нужно јасно уредити где које лице издржава ову меру. Дакле, мора да постоје јасни критеријуми од којих ће зависити где се које лице упућује.<sup>8</sup>

*ПОЛОЖАЈ ЛИЦА НА ИЗВРШЕЊУ МЕРЕ ОБАВЕЗНО  
ПСИХИЈАТРИЈСКО ЛЕЧЕЊЕ И ЧУВАЊЕ  
У ЗДРАВСТВЕНОЈ УСТАНОВИ*

За време извршења мере безбедности лице које је смештено у СЗБ или неку другу установу у којој се извршава ова мера има одређена права, али и обавезе. Пропис који уређује „живот” у СЗБ-у јесте Правилник о кућном реду Специјалне затворске болнице (Правилник о кућном реду Специјалне затворске болнице, 2014). Правилник је донет на основу члана 26, став 3 Закона о извршењу кривичних санкција.

Морамо позитивно оценити доношење овог правилника, јер је потребно да постоји један системски пропис који детаљно уређује

---

<sup>8</sup> Интересантно је навести решење Закона о извршењу кривичних санкција из 1997. године. Наиме, чланом 188 било је прописано да се мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи извршава у психијатријском заводу или другој психијатријској болници коју одреди суд који је ту меру изрекао у првом степену. Приликом избора здравствене установе, суд се руководи опасношћу коју учинилац кривичног дела представља за околину (Закон о извршењу кривичних санкција, 1997).



права и обавезе лица у овој установи. С тим у вези, колико је аутори-ма познато, до доношења овог правилника није постојао „званични” правилник којим се уређује ова област. У прилог овом ставу иде и чињеница да актуелни правилник у својим прелазним и завршним одредбама не прописује да ранији важећи правилник престаје да важи. Дакле, не може један правилник престати да важи када није ни постојао. Ово не значи, наравно, да није постојао неки интерни акт који је уређивао живот у СЗБ-у.

Правилником о кућном реду ближе се уређују начин живота и рада лица која су смештена у Специјалну затворску болницу. Дакле, њиме се уређује живот у СЗБ-у почев од пријема, па све до његовог отпуштања. С тим у вези, онда се поставља питање којим се прописом уређује живот оних лица којима је изречено обавезно психијатријско лечење, али који меру извршавају у некој другој установи. Одмах се намеће питање да ли се у овим установама у односу на ова лица примењује исти правилник који се примењује и у СЗБ-у. Одговор је негативан, јер се он примењује само у СЗБ-у. Тако да сада долазимо до решења да мора постојати неки други пропис којим се уређује „живот и рад” ових лица.

Уколико се тим прописом дају већа или мања права овим лицима, то значи да се њихов положај разликује од положаја оних лица у СЗБ-у. Али се намеће и друго питање: Ко такве прописе доноси, да ли је то акт Владе, Министарства или интерни акт тих установа? Само у неколицини аката могуће је наћи одредбе на основу којих се регулише положај лица којима је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи.

Тако се, на пример, Правилником о кућном реду и организацији рада Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница” у Нишу уређује живот и рад пацијената. Управни одбор болнице донео је овај правилник. Пацијенти у овој болници су и лица којима је изречена мера обавезног психијатријског лечења. У односу на лица које се налазе на издржавању ове мере, Правилник у члану 53 прописује да се пацијентима на примени мера безбедности и заштитних мера, терапијски викенд одобрава у складу са Законом. Ово је, заправо, једина одредба која се директно односи на предмет нашег интересовања. Правилник о кућном реду СЗБ-а не садржи одредбе о „терапијском викенду”, те се поставља питање у складу са којим законом се такво право даје, посебно када ЗИКС не познаје ово право. Правилник о кућном реду и организацији рада Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница” у Горњој Топоници прописује у члану 45 и да су посете осуђеним лицима које су из казнено-поправних завода упућене на лечење у Специјалну болницу за психијатријске болести „Горња Топоница” у Горњој Топоници, Ниш дозвољене у складу са позитивним правним актима.

Посете пацијентима који се налазе под судском истрагом дозвољене су само уз посебно одобрење надлежних судских органа на основу члана 46. С тим у вези, чини се да осим ове специфичности, за ова лица важе иста правила којима се уређује живот и рад осталих пацијената који нису учинили дело које је законом прописано као кривично дело. Стога је нужно да постоји и неки интерни акт којим се ближе уређују њихова права и обавезе лица према којим се извршава ова мера безбедности.

Примера ради, Правилником о кућном реду СЗБ-а прописан је распоред дневних активности (члан 70). Устајање, лична хигијена, спремање просторија и доручак обављају се као дневне активности у периоду од 7.00 до 8.00 сати. Ручак се служи у периоду од 13.00 до 15.00 часова, а вечера од 18.00 до 19.00 часова. Повечерје и спавање траје од 23.00 до 7.00 часова. На знак повечерја гаси се светло. Недељом и нерадним данима знак за устајање даје се један сат касније. На дати знак за устајање нису у обавези да устају лица који се налазе на лекарској поштеди. Управник болнице или лице које он за то одреди може дозволити праћење ТВ програма и после знака повечерја. Дакле, да ли оваква или слична правила важе и за лица у осталим установама? Одговор је негативан. Својим правилником о кућном реду болнице, односно њихови органи, сами уређују правила понашања.

С обзиром на овакву законску неуређеност, покушали смо да се сами уверимо на који начин се ова мера извршава у Специјалној болници за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић”. Током боравка у овој установи обишли смо одељење где се извршавају мере безбедности, у којем се налази око 40 „пацијената“ мушког пола.

Одељење је одвојено од свих осталих одељења у која су смештени други пацијенти. Такође, ово одељење има своје посебно „двориште”, где ова група „пацијената” има право да проводе време на свежем ваздуху. Осим Статута (Статут, 2007), ова болница има и свој правилник о кућном реду,<sup>9</sup> којим се ближе уређује живот пацијената (Правилник о кућном реду, 2008). Међутим, у одељењу у ком се извршава мера безбедности важи посебан Правилник о кућном реду искључиво за то одељење. Тачније, у овом одељењу сваки „пацијент” даје сагласност о поштовању кућног реда одељења „X” и прихватању целодневног видео-надзора. Ми смо имали увид у тај „документ” и с тим у вези, у овом одељењу распоред дневних активности уређен је на следећи начин:

---

<sup>9</sup> Правилник о кућном реду Специјалне болнице за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић” – Вршац, бр. 01-12/30. од 16. 9.

5.30	6.00	Буђење, обављање личне хигијене.
6.00	6.30	Уређење спаваоне.
6.30	7.30	Подела терапије, узимање узорака за лабораторијске анализе, подизање депозита и цигарета.
7.30	8.30	Припрема за доручак, прање руку, постављање трпезарије, доручак,
8.30	9.00	Сређивање заједничких просторија – пушиона, трпезарија, ходник, мокри чвор.
9.00	10.00	Радна терапија на одељењу кроз секције: кулинарска, шаховска итд.
10.00	11.00	Уторак – визита. Среда – терапијска заједница. Четвртак – мала група, рад са психологом. Осталим данима – излазак у круг болнице и затворени круг одељења.
11.00	11.30	Слободне активности и друштвене игре уз присуство техничара.
11.30	12.00	Подела терапије и припрема за ручак, прање руку, постављање трпезарије.
12.00	13.30	Ручак и поспремање трпезарије и судова након обода.
13.30	15.30	Поподневни одмор.
15.30	17.30	Уређење спаваона, излазак у круг Болнице и затворени круг Одељења, контакт са родбином путем телефона.
17.30	18.00	Припрема за вечеру, прање руку, постављање трпезарије.
18.00	18.30	Вечера.
18.30	19.30	Сређивање заједничких просторија, слободне активности, друштвене игре.
19.30	20.30	Подела мобилних телефона у сврху контакта са породицом.
20.30	22.00	Подела терапије, гледање ТВ програма, туширање, припрема за спавање.

Понедељак и четвртак: купање и пресвлачење постељине – 6.00–7.30.

Уторак: бријање – 6.30–9.00.

Посете су дозвољене сваким радним даном – 9.00–17.30.

Сваки пријем се санитарно обрађује, а по потреби обавља се депедикулација и скидање у пиџаму.

Одузимају се и остављају на чување предмети као што су мобилни телефон, нож, жилет и каиш.

Новац и драгоцености се остављају главној сестри на чување.

Једном недељно се обавља претрес ноћних ормарића и касета.

При отпусту и одласку/доласку са викенда обавља се преглед ствари које се уносе/износе.

Просторије одељења, ходници, спаваоне, купатило и пушиона су 24 часа под видео-надзором који прате техничари. Сви видео-записи се чувају.

Није тешко закључити да се према Правилнику о кућном реду живот и рад у овој установи умногоме разликује од живота у СЗБ-у. Положај лица у овој установи много је повољнији од положаја лица у СЗБ-у, па се чини да оно у овој установи има статус „пацијента”, а не неког ко је учинио неко кажњиво дело. Узмимо на пример само *право на посету*, где лице у овој установи има право на посету сваког дана, а Правилником се чак и не одређује круг лица која могу да га посете. Са друге стране, у СЗБ посета се, како је то прописано у члану 49, обавља суботом или недељом и у дане нерадног државног празника у периоду од 7.30 до 15.30 часова (Правилник о кућном реду СЗБ, 2014). У СЗБ приликом пријема од лица се одузима мобилни телефон и оно може да комуницира са спољашњим светом користећи телефонску говорницу која се налази у самој установи. Лице према коме се извршава мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи може, на основу члана 41, телефонирати у зависности од резултата лечења (Правилник о кућном реду СЗБ, 2014). Лице које се налази у Специјалној болници за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић” може комуницирати са спољашњим светом користећи свој мобилни телефон сваког дана од 19.30 до 20.30 часова.

### ЗАКЉУЧАК

Аутори су у раду имали за циљ да дају одговор на само једно питање: Где се извршава мера безбедности *обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи* и који су критеријуми за упућивање лица у конкретну установу? С обзиром на то да се нормативна решења којима се уређује ова област налазе у великом броју закона, подзаконским актима, као и одлукама здравствених установа, циљ аутора је само делимично остварен. Наиме, није могуће доћи до конкретних одговара када је актуелним прописима један сегмент извршења остао неуређен и контрадикторан.

Полазећи од чињенице да већи број прописа садржи поједине одредбе које се тичу извршења ова мере, а да ниједна одредба не даје јасан одговор на питање где се извршава мера, у пракси се појављују велики проблеми. Наиме, прво је нејасно у којим се све установама у Републици Србије извршава ова мера. На основу решења предвиђеним у ЗИКС-у, одређено је да су установе за извршење мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи СЗБ или друга установа. Једино је у Уредби о плану мреже здравствених установа могуће наћи одређене одредбе које указују на тзв. друге установе за извршење ове мере безбедности, при чему је потребно нагласити да су одредбе доста уопштене.

На основу садашњих решења остаје нејасно од чега зависи где ће које лице издржавати ову меру. Другим речима, нејасно је да ли је критеријум за одређивање установе за спровођење ове мере безбедно-

сти пребивалиште лица, његово здравствено стање, врста дела због којег му је изречена мера или неки други критеријум. На крају, можемо да закључимо да је више него нужно да се ова област уреди на такав начин да се јасно прецизира где се мера извршава.

#### ЛИТЕРАТУРА

- Emir Ćorović, *Sistem krivičnih sankcija Republike Srbije* [System of Criminal Sanctions], Novi Pazar, 2015.
- Иван Милић, *Евиденција прекршајно кажњених лица* [The Record of Misdemeanor Sanctions], Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. 1/2015.
- Закон о извршењу кривичних санкција [The Law on the Executions of Criminal Sanctions], *Сл. гласник РС*, бр. 16/97 и 34/2001 – други закон.
- Закон о извршењу кривичних санкција [The Law on the Executions of Criminal Sanctions], *Сл. гласник РС*, бр. 55/2014.
- Закон о прекршајима [Misdemeanor Law], *Сл. гласник РС*, бр. 65/2013.
- Заштитник грађана [Protector of Citizens], Међународна мрежа помоћи – дел. бр. 6064 датум: 6. 3. 2014. година. Национални механизам за превенцију тортуре – Мониторинг установа у којима се налазе лица лишена слободе – Мониторинг психијатријских болница и одељења – Извештај о посети Специјалној болници за психијатријске болести „Ковин“, Београд, 2013. године.
- Кривични законик [Criminal Law], *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.
- Правилник о кућном реду и организацији рада Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница“ у Горњој Топоници [Rulebook on House Rules and Organization of Work of the Specialized Hospital for Psychiatric Illnesses “Gornja Toponica”], Ниш, Број: 02-351/1 – који је донет на 28. 1. 2009. године, а објављен на огласној табли Болнице 29. 1. 2009. године.
- Правилник о кућном реду Специјалне болнице за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ [Rulebook on House Rules of the Specialized Hospital for Psychiatric Illnesses “Dr Slavoljub Bakalović”] – Вршац, бр. 01-12/30. од 16. 9. 2008. године.
- Правилник о кућном реду Специјалне затворске болнице [Rulebook on House Rule of Special Prison Hospital], *Сл. гласник РС*, бр. 145/2014.
- Правилник о упућивању осуђених, прекршајно кажњених и притворених лица у заводе за извршење кривичних санкција [Rulebook on Sending the Convicted Persons, Detained Persons and those with Misdemeanor Charged into the Institutions for the Execution of Criminal Sanctions], *Сл. гласник РС*, бр. 31/2015.
- Статут Специјалне болнице за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић“ [Statute of the Specialized Hospital for Psychiatric Illnesses “Dr Slavoljub Bakalović”] – Вршац, Бр. 01-12/44. од 9. 10. 2007.
- Статут Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница“ [Statute of the Specialized Hospital for Psychiatric Illnesses “Gornja Toponica”], Ниш, (пречишћен текст), Број: 02-5946/1 – 8. 8. 2013. године.
- Уредба о оснивању завода за извршење заводских санкција у Републици Србији [Act on Establishing Bodies for the Execution of Institutional Sanctions], *Сл. гласник РС*, бр. 17/98 и 18/98 – испр.
- Уредба о оснивању завода за извршење кривичних санкција у Републици Србији [Act on Establishing Bodies for the Execution for Criminal Sanctions in the Republic of Serbia], *Сл. гласник РС*, бр. 20/2006, 89/2009, 32/2010 и 53/2011.

- Уредба о плану мреже здравствених установа [Act on the Plan of Health Institutions Network], *Сл. гласник РС*, бр. 42/2006, 119/2007, 84/2008, 71/2009, 85/2009, 24/2010, 6/2012, 37/2012, 8/2014 и 92/2015.
- Специјална болнице за психијатријске болести „Др Славољуб Бакаловић”, [Specialized Hospital for Psychiatric Illnesses “Dr Slavoljub Bakalović”] Вршац Retrieved 11, November 2015, from [http://www.spbvrsac.org.rs/index.php?option=com\\_content&view=article&id=208&Itemid=65](http://www.spbvrsac.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=208&Itemid=65)
- Статут Специјалне болнице за психијатријске болести „Горња Топоница” [Statute of the Specialized Hospital for Psychiatric Illnesses “Gornja Toponica”], Ниш, (пречишћен текст), Број: 02-5946/1 – 8. 8.2013. године. Retrieved 30, November 2015, from <http://www.spbtoponica.rs/>
- Специјалне болнице за психијатријске болести – Свети Врачеви у Новом Кнежевцу [Specialized Hospitals for Psychiatric Illnesses – Sveti Vračevi in Novi Kneževac]. Retrieved 1, December 2015, from <http://www.spbnoviknezevac.rs/u-nasoj-bolnici/>.

## INSTITUTIONS FOR EXECUTION OF SECURITY MEASURE – MANDATORY PSYCHIATRIC TREATMENT AND CONFINEMENT IN A MEDICAL INSTITUTION

**Darko Dimovski<sup>1</sup>, Miomira Kostić<sup>1</sup>, Ivan Milić<sup>2</sup>**

<sup>1</sup>University of Niš, Faculty of Law, Niš, Serbia

<sup>2</sup>University of Novi Sad, Faculty of Law, Novi Sad, Serbia

### Summary

As prescribed by the Serbian Criminal Code and the Act on Execution of Criminal Sanctions, the safety measure of compulsory psychiatric treatment and custody in a medical institution shall be executed at the Special Prison Hospital or exceptionally at another medical institution. However, the legislator has failed to explicitly designate other medical institutions where the safety measure may be put into effect. Other medical institutions are not specified in administrative acts either, such as the Regulation on the Establishment of Facilities for the Execution of Criminal Sanctions in the Republic of Serbia. Concurrently, the Rule Book on the referral of convicted offenders, persons fined for committing a misdemeanor and detained persons to the facilities for the execution of criminal sanctions prescribes that the Special Prison Hospital is the only competent institution for the execution of the safety measure of compulsory psychiatric treatment and custody in a medical facility. The Regulation on Health Institutions Network Plan is another by-law which has failed to precisely regulate the issue of the so-called “other institutions”, because it does not specify whether the institutions established within the framework of this regulation actually execute the safety measure of compulsory psychiatric treatment and custody in a medical institution. Hence, the authors of this article analyze all internal rulebooks regulating the operation of special hospitals in an attempt to establish whether this safety measure of hospitalization in prison hospitals is executed in these institutions. Although these special prison hospitals are comprised of special wards for treating persons on whom this safety measure has been imposed, it is essential to regulate this area more precisely by explicitly envisaging competent institutions that would be in charge of executing this safety measure, which is important in terms of enhancing legal protection of persons on whom this kind of sanction is imposed. Moreover, it is necessary to establish the specific criteria which will govern the decision-making processes and ultimate selection of institutions where the safety measure of institutional character will be exercised.